

ĀRĒJO ROBEŽU PĀRVALDĪBA

ES robežu pārvaldības politikai ir nācies pielāgoties ievērojamām pārmaiņām sakarā ar bēgļu un neatbilstīgu migrantu ierašanos nepieredzētos apjomos, un kopš 2015. gada vidus atklājās virkne nepilnību ES politikā attiecībā uz ārējām robežām un migrāciju. Problēmas saistībā ar jaukto migrācijas plūsmu pieaugumu uz ES, Covid-19 pandēmiju un pieaugušās drošības problēmas ir mudinājušas aktīvi rīkoties ES ārējo robežu aizsardzības jomā, kas ietekmē arī Savienības iekšējās robežas.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienību (LES) 3. panta 2. punkts.

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 67. un 77. pants.

MĒRĶI

Vienotai teritorijai bez pārbaudēm uz iekšējām robežām – Šengenas zonai – nepieciešama arī kopīga ārējo robežu pārvaldības politika. LES 3. panta 2. punktā ir noteikts, ka jāveic piemēroti pasākumi "kas attiecas uz ārējo robežu kontroli". Tādēļ ES ir paredzējusi noteikt kopējus standartus attiecībā uz kontroli pie ārējām robežām un pakāpeniski izveidot šo robežu integrētas pārvaldības sistēmu.

SASNIEGUMI

Pirmais pasākums virzībā uz ārējo robežu kopējas pārvaldības politiku tika veikts 1985. gada 14. jūnijā, kad piecas no Eiropas Ekonomiskās Savienības tobrīd desmit dalībvalstīm vietā, kas atrodas blakus Luksemburgas robežpilsētai Šengeni, parakstīja starptautisku līgumu, tā saukto Šengenas nolīgumu, ko pēc pieciem gadiem papildināja Konvencija par Šengenas nolīguma īstenošanu^[1]. Ar Šengenas acquis (šādi apzīmē šo nolīgumu un noteikumu kopumu) radītajā telpā bez robežām jeb Šengenas zonā pašlaik iekļaujas 27 Eiropas valstis^[2].

A. Šengenas ārējo robežu acquis

Pašreizējā Šengenas ārējo robežu acquis pamatā ir sākotnējais acquis, kas ar Amsterdamas līgumu iekļauts ES tiesību sistēmā (1.1.3.). Tā noteikumi ir ietverti ļoti dažādos pasākumos, kurus var iedalīt aptuveni piecās jomās:

1. Šengenas Robežu kodekss

Ārējo robežu pārvaldības centrālais pīlārs ir Šengenas Robežu kodekss^[3]. Tajā izklāstīti noteikumi par ārējās robežas šķērsošanu un nosacījumi, kas reglamentē iespēju

[1]Šengenas acquis: 1990. gada 19. jūnija Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām, OV L 239, 22.9.2000., 19. lpp.

[2]Šajās valstīs neietilpst ES dalībvalstis Kipra, Īrija, Bulgārija un Rumānija. Tomēr Šengenas zonā ietilpst četras valstis, kas nav ES dalībvalstis: Islande, Šveice, Norvēģija un Lihtenšteina. Dānija patur tiesības nepiemērot LESD V sadaļu (Protokolu Nr. 22), bet piedalās starpvaldību līmenī.

[3]Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/399 (2016. gada 9. marts) par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss), OV L 77 23.3.2016., 1. lpp., kas grozīta ar Eiropas

pie iekšējām robežām uz laiku atkal ieviest robežkontroli. Tas paredz dalībvalstīm pienākumu attiecīgajās datubāzēs sistemātiski pārbaudīt visas personas – arī tās, kam saskaņā ar ES tiesību aktiem ir tiesības brīvi pārvietoties (t. i., ES pilsoņus un viņu ģimenes locekļus, kuri nav ES pilsoņi) –, kad tās šķērso ārējās robežas. Šīs datubāzes, ko izmanto pārbaudēm, cita starpā ir Šengenas informācijas sistēma (SIS) un Interpola datubāze par zagtiem un pazaudētiem ceļošanas dokumentiem. Šis pienākums attiecas uz visām ārējām robežām (gaisa, jūras un sauszemes robežām), gan ieceļojot, gan izceļojot. Šengenas izvērtēšanas mehānisms, Padomes Regula (ES) Nr. 1053/2013^[4], stājās spēkā 2014. gada novembrī un izveidoja piecu gadu daudzgadu izvērtēšanas programmu laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim. Šis mehānisms bija paredzēts, lai pārbaudītu visus Šengenas acquis komponentus, tostarp pārskatot un novērtējot to, kā dalībvalstis veic ārējo robežu kontroli, kā arī visus attiecīgos tiesību aktus un operācijas. Šajā mehānismā īpaša uzmanība pievērsta pamattiesību ievērošanai. Izvērtēšana var aptvert arī saistītus pasākumus, kas attiecas uz ārējām robežām, vīzu politiku, policijas un tiesu iestāžu sadarbību (krimināljautājumus), SIS un datu aizsardzību.

2. Šengenas informācijas sistēma (SIS)

SIS ir informācijas apmaiņas sistēma un datubāze, kas palīdz nodrošināt starptautisko drošību Šengenas zonā, kur iekšējās robežkontroles netiek veiktas. Tā ir ES visplašāk izmantotā un visefektīvākā IT sistēma brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (BDTT) (4.2.1.). Iestādes visā ES izmanto SIS, lai ievadītu brīdinājumus par meklētām vai pazudušām personām un priekšmetiem vai iepazītos ar šiem brīdinājumiem. Tajā ir vairāk nekā 80 miljonu brīdinājumu, un 2017. gadā iestādes veica sistēmā vairāk nekā 5 miljardus pieprasījumu, no kuriem vairāk nekā 240 000 gadījumu bija t. s. trāpījumi attiecībā uz ārvalstu brīdinājumiem (brīdinājumiem, ko izdevusi cita valsts). SIS nesen tika nostiprināta ar atjauninātiem noteikumiem, ar kuriem novērsīs iespējamus trūkumus sistēmā un ieviesīs vairākas būtiskas izmaiņas attiecībā uz ievadīto brīdinājumu veidiem.

Līdz ar nesenāko 2018. gada reformu SIS darbības joma tagad ir definēta trijos juridiskajos instrumentos triju atsevišķu regulu veidā (ar ko aizstāj SIS II):

- policijas un tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās^[5];
- robežpārbaucēju jomā^[6];
- attiecībā uz tādu trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi^[7].

Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2017/458 (2017. gada 15. marts), ar ko groza Regulu (ES) 2016/399 attiecībā uz pārbaucēju pastiprināšanu attiecīgajās datubāzēs pie ārējām robežām, OV L 74, 18.3.2017., 1. lpp.

[4] Padomes Regula (ES) Nr. 1053/2013 (2013. gada 7. oktobris), ar ko izveido izvērtēšanas un uzraudzības mehānismu, lai pārbaudītu Šengenas acquis piemērošanu, un ar ko atceļ Izpildu komitejas lēmumu (1998. gada 16. septembris), ar ko izveido Šengenas izvērtēšanas un īstenošanas pastāvīgo komiteju, OV L 295, 6.11.2013., 27. lpp.

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1862 (2018. gada 28. novembris) par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās un ar ko groza un atceļ Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas Lēmumu 2010/261/ES, OV L 312, 7.12.2018., 56. lpp.

[6] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1861 (2018. gada 28. novembris) par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu robežpārbaucēju jomā un ar kuru groza Konvenciju, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, un groza un atceļ Regulu (EK) Nr. 1987/2006, OV L 312, 7.12.2018., 14. lpp.

[7] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1860 (2018. gada 28. novembris) par Šengenas informācijas sistēmas izmantošanu to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanai, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi, OV L 312, 7.12.2018., 1. lpp.

Ar šiem trim tiesību aktiem sistēmā izveido brīdinājumu kategorijas, piemēram, par nezināmiem aizdomās turētajiem vai meklētām personām, preventīvus brīdinājumus par vecāku nolaupīšanas riskam pakļautiem bērniem, brīdinājumus atgriešanas nolūkā un brīdinājumus saistībā ar atgriešanas lēmumiem, kas izdoti attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi.

3. Iekšējās drošības fonds: robežas un vīzas

Ne visām ES dalībvalstīm ir ārējās robežas, un robežšķērsošanas plūsmas tās neskar vienādā mērā. Tādēļ ES piešķir līdzekļus, lai censtos kompensēt dažas to dalībvalstu izmaksas, kuru robežas ir vienlaikus ES ārējās robežas. Šis finanšu sloga dalīšanas mehānisms tika izveidots ar kopējo summu 3,8 miljardi EUR laika posmam no 2014. līdz 2020. gadam, septiņu gadu finanšu plānošanas periodam. Tā galvenais mērķis ir palīdzēt nodrošināt Savienībā augstu drošības līmeni, vienlaikus atvieglot likumīgu ceļošanu. Līdzekļu saņēmēji no saskaņā ar šo fondu īstenotajām programmām var būt valsts un federālā līmeņa iestādes, vietējās publiskās struktūras, nevalstiskās organizācijas, humānās palīdzības organizācijas, privātie un publisko tiesību uzņēmumi, kā arī izglītības un pētniecības organizācijas.

4. Ieceļošanas/izceļošanas sistēma (IIS)

Ieceļošanas/izceļošanas sistēma (IIS)^[8] ir informācijas sistēma, kas paātrina un pastiprina robežpārbaudes attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri ceļo uz ES. IIS aizstāj manuālu spiedogu iespiešanu pasēs uz robežas ar elektronisku reģistrāciju datubāzē.

Galvenie IIS mērķi ir šādi:

- samazināt kavēšanos robežpārbaudēs un uzlabot to kvalitāti, automātiski aprēķinot katra ceļotāja atļauto uzturēšanās laiku,
- nodrošināt sistemātisku un uzticamu to personu apzināšanu, kuras pārsniedz atļauto uzturēšanās termiņu,
- stiprināt iekšējo drošību un palīdzēt apkarot terorismu, dodot tiesībaizsardzības iestādēm piekļuvi ceļošanas vēstures ierakstiem.

Piekļuvi IIS piešķir valsts tiesībaizsardzības iestādēm un Eiropolam, bet ne patvēruma iestādēm. Iespēja pārsūtīt datus tiesībaizsardzības vai atgriešanas vajadzībām uz trešām valstīm un ES dalībvalstīm, kas nepiedalās IIS, tiek paredzēta, bet ar zināmiem nosacījumiem. IIS reģistrēs ceļotāju datus (vārds, ceļošanas dokumenta veids, pirkstu nospiedumi, vizuālais attēls un ieceļošanas un izceļošanas datums un vieta) tad, kad tie šķērsos Šengenas ārējās robežas. To piemēros attiecībā uz visiem trešo valstu valstspiederīgajiem – gan tiem, kuriem vajadzīga vīza, gan tiem, kuri ir atbrīvoti no šīs prasības. To izmantos arī konsulārās un robežkontroles iestādes.

[8] Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2017/2226](#) (2017. gada 30. novembris), ar ko izveido ieceļošanas/izceļošanas sistēmu, lai reģistrētu to trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanas un izceļošanas datus un ieceļošanas atteikuma datus, kuri šķērso Eiropas Savienības dalībvalstu ārējās robežas, un ar ko paredz nosacījumus piekļuvei IIS tiesībaizsardzības nolūkos un groza Konvenciju, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu un Regulu (EK) Nr. 767/2008 un Regulu (ES) Nr. 1077/2011, OV L 327, 9.12.2017., 20. lpp.

5. Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (Frontex)

Eiropas robežu un krasta apsardze (EBCG) ir Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (EBCGA/Frontex) apvienojumā ar valstu iestādēm^[9].

EBCG sāka darboties 2016. gada oktobrī. Šai [decentralizētajai aģentūrai](#) ir uzticēts uzdevums uzraudzīt ES ārējās robežas un – kopā ar dalībvalstīm – identificēt jebkādus iespējamus draudus drošībai pie ES ārējām robežām un vērsties pret tiem. Dažus gadus pirms 2015. gada Parlaments ir aicinājis pilnveidot Frontex lomu, lai palielinātu tās spēju efektīvāk reaģēt uz mainīgajām migrantu plūsmām. Piemēram, savā [2014. gada 2. aprīļa rezolūcijā par Stokholmas programmas vidusposma pārskatīšanu](#)^[10] Parlaments aicināja, lai Šengenas robežu apsargātu Eiropas robežsargi. Eiropadome savos 2015. gada oktobra secinājumos arī pauda atbalstu tam, lai "pakāpeniski izveidotu ārējo robežu integrētas pārvaldības sistēmu". Parlaments uzstāja, ka aģentūras jaunās pilnvaras iekļautas ir jāiedarbina ar dalībvalstu lēmumu Padomē, bet nevis ar Komisijas lēmumu, kā tas tika sākotnēji ierosināts. Regula paplašina EBCGA/Frontex darbības jomu, lai iekļautu pastiprinātu atbalstu dalībvalstīm migrācijas pārvaldības jomā, pārobežu noziedzības apkarošanā, kā arī meklēšanas un glābšanas operācijās. Tā paredz lielāku Frontex lomu migrantu atgriešanā uz viņu izcelsmes valstīm, rīkojoties saskaņā ar valstu iestāžu pieņemtajiem lēmumiem. Padome, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu, var lūgt aģentūrai iejaukties un palīdzēt dalībvalstīm ārkārtas gadījumos. Tā tas ir gadījumā, kad:

- kāda dalībvalsts (noteiktajā termiņā) neievēro aģentūras valdes lēmumu novērst trūkumus tās robežu pārvaldībā; kā arī
- pastāv īpašs un nesamērīgs spiediens uz ārējo robežu, kas apdraud Šengenas zonas darbību. Ja dalībvalsts iebilst pret Padomes lēmumu sniegt palīdzību, pārējās ES valstis var uz laiku atjaunot iekšējo robežu kontroli.

Aģentūra 2019. gada novembrī tika pastiprināta ar jaunu mandātu un līdzekļiem un pilnvarām aizsargāt ārējās robežas, efektīvāk veikt atgriešanu un sadarboties ar trešām valstīm. Šīs pastiprinātās aģentūras stūrakmens būs pastāvīgs 10 000 robežsargu korpuss ar izpildes pilnvarām jebkurā laikā atbalstīt dalībvalstis. Tai būs arī lielākas pilnvaras attiecībā uz atgriešanām, un tā ciešāk sadarbosies ar valstīm, kas nav ES dalībvalstis, tostarp tām, kas nav ES tuvākās kaimiņvalstis. Pastāvīgais Eiropas Robežu un krasta apsardzes korpuss kļuva pilnībā darbotiespējīgs 2021. gadā, un līdz 2024. gadam tas būs sasniedzis paredzēto apjomu – 10 000 robežsargu.

B. Norises ES ārējo robežu pārvaldībā

Izmaiņas kļuva straujākas, kad pēdējos gados ļoti daudzi cilvēki zaudēja dzīvību Vidusjūrā, kam pievienojās bēgļu un migrantu milzīgais pieplūdums kopš 2015. gada septembra.

Pirms bēgļu krīzes tikai trīs valstis bija ķērušās pie žogu uzstādīšanas pie ārējām robežām, lai migranti un bēgļi nevarētu iekļūt to teritorijās: Spānija (būvniecības darbi tika pabeigti 2005. gadā un pagarināti 2009. gadā), Grieķija (pabeigti 2012. gadā) un

[9] Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2019/1896](#) (2019. gada 13. novembris) par Eiropas Robežu un krasta apsardzi un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1052/2013 un (ES) 2016/1624, OV L 295, 14.11.2019., 1. lpp.

[10] 74. punkts [Eiropas Parlamenta 2014. gada 2. aprīļa rezolūcijā par Stokholmas programmas vidusposma pārskatu](#), OV C 408, 30.11.2017., 8. lpp.

Bulgārija (reaģējot uz Grieķijas pasākumu, būvniecība pabeigta 2014. gadā). Pretēji Šengenas Robežu kodeksa 14. panta 2. punktam, kurā noteikts, ka "ieceļošanu var atteikt tikai ar pamatotu lēmumu, uzrādot precīzus atteikuma iemeslus", **aizvien lielāks skaits dalībvalstu ir pakāpeniski sākušas robežu sienu vai žogu būvniecību** ar mērķi neselektīvi novērst migrantu un patvēruma meklētāju iekļūšanu valsts teritorijā. Turklāt bez skaidriem ES noteikumiem par žogu būvēšanu pie Šengenas ārējām robežām, un pārkāpjot noteikumus par patvērumu, dalībvalstis ir arī izveidojušas barjeras ar trešām valstīm (jo īpaši Baltkrieviju, Maroku un Krieviju), tai skaitā pirmsiestāšanās kandidātvalstīm (Ziemeļmaķedonijas Republiku, Serbiju un Turciju). Žogi ir arī uzbūvēti Šengenas zonā, piemēram, žogs starp Austriju un Slovēniju, bet attiecībā uz Spānijas praksi Meliljā pārbaudi veic Eiropas Cilvēktiesību tiesa Strasbūrā. Cilvēktiesību organizācijas ir [dokumentējušas](#) nežēlīgos noziegumus, kas pastrādāti teritorijās, kur ir uzcelti žogi^[11].

Starptautiskās Migrācijas organizācijas īstenotajā Bezvēsts pazudušo migrantu projektā ir [reģistrēts](#), ka kopš 2014. gada ir gājuši bojā vai bez vēsts pazuduši vairāk nekā 29 000 cilvēku migrācijas braucienos uz Eiropu.

1. Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēma (ETIAS)

2018. gada septembrī tika izveidota Eiropas Ceļošanas informācijas un atļauju sistēma (ETIAS).

Šīs centralizētās informācijas sistēmas mērķis ir vākt informāciju par tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem nav vajadzīga vīza ieceļošanai Šengenas zonā, un identificēt iespējamās drošības vai neatbilstīgas migrācijas riskus. Datubāzē iepriekš tiks veiktas pārbaudes par bezvīzu režīma ceļotājiem un liegta ceļošanas atļauja, ja tiek uzskatīts, ka viņi rada risku. Datubāze būs līdzīga tādām sistēmām, kas citu starpā jau pastāv, piemēram, ASV (ESTA), Kanādā un Austrālijā.

ETIAS sniedz tādus ieguvumus kā kavēšanās samazināšanu uz robežām, uzlabotu iekšējo drošību, nelegālās imigrācijas labāku novēršanu un sabiedrības veselības risku samazināšanu. Lai gan sistēma veiks iepriekšējas pārbaudes, galīgo lēmumu par to, vai piešķirt vai atteikt ieceļošanu, pat gadījumos, kad personai ir derīga ceļošanas atļauja, pieņems valsts robežsargi, kas veic robežkontroli, rīkojoties saskaņā ar Šengenas Robežu kodeksa noteikumiem. ETIAS ir trīs galvenās funkcijas:

- veikt tādas informācijas pārbaudi, ko tiešaistē iesnieguši trešo valstu valstspiederīgie, kuriem nav nepieciešama vīza, pirms viņu došanās ceļā uz ES;
- apstrādāt pieteikumus, tos pārbaudot citās informācijas sistēmās (piemēram, SIS, VIS, Eiropola datubāzē, Interpola datubāzē, IIS un Eurodac – Eiropas patvēruma meklētāju daktiloskopijas datubāzē, kas ļauj salīdzināt daktiloskopiskos datus);
- izsniegt ceļošanas atļaujas gadījumos, kad netiek konstatēti trāpījumi vai elementi, kam nepieciešama papildu analīze.

Ceļošanas atļaujas būtu jāsaņem dažu minūšu laikā. Padome 2017. gada jūnijā nolēma sadalīt priekšlikumu divos atsevišķos tiesību aktos^[12], jo priekšlikuma (Šengenas)

[11] [Helsinku Cilvēktiesību fonds](#).

[12] Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2018/1240](#) (2018. gada 12. septembris), ar ko izveido Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu (ETIAS) un groza Regulas (ES) Nr. 1077/2011, (ES) Nr. 515/2014, (ES) 2016/399, (ES) 2016/1624

juridiskais pamats nevar attiekties uz grozījumiem Eiropas regulā. Sistēmu ETIAS izstrādā eu-LISA, un tā sāks darboties 2025. gadā.

2. eu-LISA

2011. gadā izveidotā [eu-LISA](#) ir atbildīga par trīs ES centralizēto informācijas sistēmu operatīvo pārvaldību: SIS, VIS un Eurodac^[13]. Tās uzdevums ir īstenot jauno IT uzbūvi tieslietu un iekšlietu jomā. 2019. gada novembrī eu-LISA mandāts tika pārskatīts un tika tālāk attīstīta aģentūras spēja dot ieguldījumu robežu pārvaldībā, tiesībaizsardzības sadarbībā un migrācijas pārvaldībā Eiropas Savienībā.

3. ES informācijas sistēmu sadarbība robežu jomā

ES ir izveidojusi liela mēroga centralizētas IT sistēmas (SIS, VIS, Eurodac, IIS un ETIAS), lai vāktu, apstrādātu un apmainītos ar informāciju, kas ir būtiski svarīga drošības sadarbībai un ārējo robežu un migrācijas pārvaldībai. Kopš 2019. gada šīs informācijas sistēmas ir sadarbīgas ES līmenī, t. i., tās spēj apmainīties ar datiem un dalīties ar informāciju, un tādējādi iestādēm vienmēr un visur ir visa nepieciešamā informācija. Sadarbība nozīmē informācijas tehnoloģiju spēju dalīties ar informāciju un zināšanām, lai novērstu informācijas iztrūkumus, ko rada šo sistēmu sarežģītība un sadrumstalotība^[14].

Abas spēkā esošās regulas ļauj sistēmām citai citu papildināt, palīdz atvieglināt personu pareizu identifikāciju un palīdz apkarot identitātes viltošanu. Ar tām netiek grozītas piekļuves tiesības, kā noteikts juridiskajā pamatā attiecībā uz katru Eiropas informācijas sistēmu, bet tiek izveidots:

- Eiropas meklēšanas portāls, kas kompetentajām iestādēm ļautu vienlaikus veikt meklēšanu vairākās informācijas sistēmās, izmantojot gan biogrāfijas, gan biometriskos datus,
- kopējs biometrisko datu salīdzināšanas pakalpojums, kas ļautu meklēt un salīdzināt biometriskos datus (pirkstu nospiedumus un sejas attēlus), kas tiek glabāti vairākās sistēmās,
- kopējais identitātes repozitorijs, kurā glabātu trešo valstu valstspiederīgo biogrāfijas un biometriskos datus, kas pašlaik glabājas vairākās atšķirīgās ES informācijas sistēmās,
- vairāku identitāšu detektors, ar kuru tiktu pārbaudīts, vai meklēšanā ietvertie biogrāfijas identitātes dati ir citās sistēmās, lai ļautu atklāt vairākas identitātes, kas saistītas ar vienu un to pašu biometrisko datu kopu.

un (ES) 2017/2226, OV L 236, 19.9.2018., 1. lpp., un [Regula \(ES\) 2018/1241](#) (2018. gada 12. septembris), ar ko Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmas (ETIAS) izveides nolūkā groza Regulu (ES) 2016/794, OV L 236 19.9.2018., 72. lpp.

[13] Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2018/1726](#) (2018. gada 14. novembris) par Eiropas Savienības Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (eu-LISA) un ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1987/2006 un Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Regulu (ES) Nr. 1077/2011, OV L 295, 21.11.2018., 99. lpp.

[14] Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2019/817](#) (2019. gada 20. maijs), ar ko izveido satvaru ES informācijas sistēmu sadarbībai robežu un vīzu jomā un groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 767/2008, (ES) 2016/399, (ES) 2017/2226, (ES) 2018/1240, (ES) 2018/1726 un (ES) 2018/1861 un Padomes Lēmumus 2004/512/EK un 2008/633/TI, OV L 135, 22.5.2019., 27. lpp., un Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2019/818](#) (2019. gada 20. maijs), ar ko izveido satvaru ES informācijas sistēmu sadarbībai policijas un tiesu iestāžu sadarbības, patvēruma un migrācijas jomā un groza Regulas (ES) 2018/1726, (ES) 2018/1862 un (ES) 2019/816, OV L 135, 22.5.2019., 85. lpp.

4. 2020. gada Covid-19 pandēmija

Kopš 2020. gada marta sākuma par vienu no redzamākajiem politiskajiem risinājumiem koronavīrusa pandēmijas pārvarēšanai kļuva ierobežojumi attiecībā uz personu pārvietošanos starptautiskā mērogā un ES iekšienē. Vairākas ES dalībvalstis slēdza starptautisko pasažieru satiksmi, kam sekoja papildu ES starptautisko ceļojumi ierobežojumi, kas ietvēra ES ārējo robežu daļēju slēgšanu un aizliegumu iekļūt Eiropas Savienībā no trešām valstīm^[15], kā arī ierobežojumus attiecībā uz personu pārvietošanos ES iekšienē^[16]. Daudzos gadījumos tam bija patvaļīgs, neefektīvs un diskriminējošs raksturs, un ar to tika pārkāpti tiesību akti par privātumu un patvērumu, kā liecina [pētījumi](#), kas veikti Eiropas Parlamenta uzdevumā^[17].

5. Ukrainas krīze

Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022. gada februārī jau vairāk nekā 6 miljoni cilvēku ir bijuši spiesti meklēt patvērumu – galvenokārt kaimiņvalstīs^[18]. Eiropas Savienība nolēma piešķirt ES mēroga pagaidu aizsardzību cilvēkiem, kuri ierodas no Ukrainas^[19]. Ar [ES Pagaidu aizsardzības direktīvu](#)^[20] ES dalībvalstīm tiek dota iespēja ātri rīkoties, lai sniegtu aizsardzību un tiesības cilvēkiem, kuriem nepieciešama tūlītēja aizsardzība.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamenta reakcija uz ārējo robežu pārvaldības politikas izstrādāšanu nebija viennozīmīga. Parlaments plašā mērā atbalstīja EBCGA/Frontex, kā arī pārējo attiecīgo Savienības aģentūru uzlaboto organizatorisko lomu, bieži aicinot turpināt to pilnveidot, jo ES nākas tikt galā ar migrācijas krīzi Vidusjūras reģionā. Parlaments kopumā labvēlīgi raugās uz EBCGA attīstību, tomēr tā nostāja attiecībā uz viedrobežām ir piesardzīgāka. Reaģējot uz Komisijas 2013. gada priekšlikumu, Parlaments izteica bažas par milzīgo tehnoloģijas koncentrēšanu un personu datu masveidīgu apstrādi, kas priekšlikumā tika paredzēta pie ārējām robežām. Turklāt Parlaments ir vairākkārt paudis bažas par sagaidāmajām viedrobežu tehnoloģijas izmaksām un arī šaubas par tās sniegtajām priekšrocībām. Parlaments savā [2013. gada 12. septembra rezolūcijā par otro ziņojumu par ES iekšējās drošības stratēģijas īstenošanu](#) uzsvēra, ka “jaunas IT sistēmas izveide migrācijas plūsmu pārvaldības un robežkontroles jomā, piemēram, iniciatīvas Smart Borders, būtu rūpīgi jāanalizē, jo īpaši apsverot tās nepieciešamību un samērīgumu”. Parlaments to aktualizēja ar [Komisijai un Padomei 2015. gada septembrī uzdotu jautājumu, uz kuru jāatbild mutiski](#), vaicājot, kāda ir to nostāja attiecībā uz tiesībsargājošo iestāžu piekļuvi sistēmai un to viedoklis par to, kādā mērā uz jautājumu attiecas Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada aprīļa spriedums par Datu saglabāšanas

[15] Skatīt Eiropadomes locekļu kopīgo paziņojumu, Brisele, 2020. gada 26. marts.

[16] Tell Cremades, M., Studies with a ‘Covid 19 angle’ (“Pētījumi ar “Covid-19 aspektu””), Eiropas Parlamenta Iekšpolitikas ģenerāldirektorāts, Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas departaments, Eiropas Parlaments, 2021. gada jūnijs.

[17] Carrera, S. et al., In the name of COVID: An Assessment of the Schengen Internal Border Controls and Travel Restrictions in the EU (“Ar Covid vārdu – novērtējums par Šengenas iekšējo robežu kontroli un ceļojumu ierobežojumiem Eiropas Savienībā”), Eiropas Parlaments, Iekšpolitikas ģenerāldirektorāts, Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas departaments, Eiropas Parlaments, 2020. gada septembris.

[18] <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

[19] Padomes Īstenošanas lēmums (ES) 2022/382 (2022. gada 4. marts), ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu.

[20] Padomes Direktīva 2001/55/EK (2001. gada 20. jūlijs) par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas, OV L 212, 7.8.2001., 12. lpp.

direktīvu (sk. [4.2.8.](#)). Savā rezolūcijā par gada ziņojumu par Šengenas zonas darbību^[21] Parlaments aicināja dalībvalstis, tostarp tās, kurām nav ārējo sauszemes robežu, nodrošināt pie savām ārējām robežām augsta līmeņa kontroli, piešķirot pietiekamus resursus attiecībā uz personālu, aprīkojumu un zinātību, izveidojot nepieciešamo vadību un kontroli drošai, pienācīgai un raitai robežu šķērsošanai.

Parlaments ir arī uzstājis, ka ir jārīkojas, pienācīgi ņemot vērā ES robežu un patvēruma acquis, kā arī ES Pamattiesību hartu. Tādējādi Parlaments jau kopš zināma laika aicina izveidot uzticamas un taisnīgas procedūras un ievērot holistisku pieeju migrācijai ES līmenī^[22]. Tas uzņemas aktīvu lomu Šengenas acquis piemērošanas un atbilstības uzraudzībā. Parlamenta Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komitejas Šengenas kontroles darba grupa attiecīgajos izvērtēšanas un uzraudzības procesa posmos, piemēram, galīgajā izvērtējuma ziņojumā, pieņemtajos ieteikumos un rīcības plānā, sadarbojas ar Eiropas Komisiju un Padomi.

Attiecībā uz Covid-19 pandēmiju Eiropas Parlaments pieņēma [2020. gada jūnijā rezolūciju](#) par stāvokli Šengenas zonā pēc Covid-19 uzliesmojuma, tajā paužot nožēlu par to, ka Parlaments nav bijis informēts. Tas atgādināja, ka visiem pagaidu ceļošanas ierobežojumiem, ko piemēro visiem nebūtiskiem braucieniem no trešām valstīm uz Šengenas zonu, vai lēmumiem par ieceļošanas aizliegšanu pie ārējām robežām ir jābūt saskaņā ar noteikumiem, kas paredzēti Šengenas Robežu kodeksā^[23]. Pētījumā, kuru pasūtīja Parlaments, ir parādīts, ka ierobežojumi, ko ievieša, reaģējot uz pandēmiju, ir tikuši pakļauti ļoti straujām un ātrām izmaiņām, kā rezultātā cilvēkiem ir radusies ievērojama juridiskā nenoteiktība un ir negatīvi ietekmētas ES tiesības un brīvības^[24]. Vēl citā nesēnā pētījumā ir norādīts uz to, ka dalībvalstis plaši izmanto mākslīgā intelekta biometrijas tehnoloģijas migrantu plaša mēroga uzraudzībai^[25].

Parlaments [2022. gada 1. marta rezolūcijā](#) atzinīgi vērtēja Pagaidu aizsardzības direktīvas aktivizēšanu pirmo reizi, kopš tā stājās spēkā 2001. gadā^[26]. EP deputāti 2022. gada 9. martā [aicināja](#) ES ieviest pienācīgu migrācijas sistēmu ar kopīgu atbildību attiecībā uz bēgļiem. 2023. gada 4. aprīlī Parlamenta Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja (LIBE) pieņēma [ziņojumu](#) par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko novērs krīzes situācijas migrācijas un patvēruma jomā, un 2023. gada 14. aprīlī tā pieņēma [ziņojumu](#) par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko ievieš trešo valstu valstspiederīgo skrīningu pie ārējām robežām, kā arī [ziņojumu](#) par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par patvērumu un migrācijas pārvaldību.

[21]Eiropas Parlamenta 2018. gada 30. maija rezolūcija par gada ziņojumu par Šengenas zonas darbību, OV C 76, 9.3.2020., 106. lpp.

[22]Eiropas Parlamenta 2016. gada 12. aprīļa rezolūcija par stāvokli Vidusjūras reģionā un vajadzību pēc ES holistiskas pieejas migrācijas jomā, OV C 58, 15.2.2018., 9. lpp.

[23]Eiropas Parlamenta 2020. gada 19. jūnija rezolūcija par stāvokli Šengenas zonā pēc Covid-19 uzliesmojuma, OV C 362, 8.9.2021., 77. lpp.

[24]Carrera, S., Chun Luk, N., In the Name of COVID-19: An Assessment of the Schengen Internal Border Controls and Travel Restrictions in the EU ("Ar Covid-19 vārdu – novērtējums par Šengenas iekšējo robežu kontroli un ceļojumu ierobežojumiem Eiropas Savienībā"), Eiropas Parlaments, Iekšpolitikas ģenerāldirektorāts, Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas departaments, 2020. gada septembris.

[25]Wendehorst, C., Duller, Y., Biometric Recognition and Behavioural Detection ("Biometriskā atpazīšana un noteikšana pēc uzvedības"), Eiropas Parlaments, Iekšpolitikas ģenerāldirektorāts, Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas departaments, 2021. gada augusts.

[26]Eiropas Parlamenta 2022. gada 1. marta rezolūcija par Krievijas agresiju pret Ukrainu, OV C 125, 18.3.2022., 2. lpp.

Parlaments 2024. gada 10. aprīlī [risināja debates](#) un [pieņēma](#) 10 normatīvos tekstus Savienības migrācijas un patvēruma politikas reformēšanai. Parlaments 2024. gada 24. aprīlī [pieņēma](#) nostāju par Šengenas Robežu kodeksa grozīšanu, lai palielinātu Šengenas zonas noturību pret nopietniem apdraudējumiem un pielāgotu Šengenas noteikumus mainīgajām problēmām.

Apmeklējiet Eiropas Parlamenta [mājaslapu](#) par Šengenu.

Pablo Abril Marti / Mariusz Maciejewski

05/2024